

and mental actions and common methods of mental activity. The essence of the second direction is the knowledge that the center of the educational process is a person. Reasonable pedagogical support as one of the main components in the patriotic education of student musician. The organization of educational process on the principles of quality leads to a new understanding of the position of teacher – as an accomplice in the process of patriotic education of students by means of music and helps to combine the two systems – the subject of teaching and working with students personal sphere.

Key words: Patriotic education, student, music, art, conditions, education.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2017

УДК 378.12:17.02

Лариса СУЩЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету м. Запоріжжя
e-mail: zcpu@ukr.net

ДОМІНАНТИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ

На основі розгорнутого теоретичного аналізу наукових досягнень автором визначено сутнісні особливості морально-етичної спрямованості професійної підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ. Науково обґрунтовано відповідні домінанти досліджуваного процесу: глибоке усвідомлення майбутніми педагогами особистісно-моральної відповідальності за результати своєї праці; гуманізація навчально-виховного процесу у фаховій підготовці майбутніх педагогів; реалізація принципу самоактивності особистості майбутнього фахівця як фактору формування його професійної компетентності; зорієнтованість майбутніх педагогів на морально-етичне самовдосконалення на рефлексивній основі.

Схарактеризовано пріоритетні завдання розвитку професійної освіти на засадах етичної педагогіки, а також акцентовано на необхідності трансформації існуючої парадигми освіти.

Ключові слова: домінанти, морально-етична спрямованість, професійна підготовка, майбутні педагоги, вищий навчальний заклад.

Структурна і парадигмальна реформа професійної педагогічної освіти в Україні зумовила необхідність її узгодження із загальноєвропейськими і світовими нормами. Так, інтеграційні процеси в європейському освітньому просторі активізували радикальні зміни інноваційного характеру із реалізацією певних проміжних цілей: підтримка учіння впродовж життя; підготовка для ринку праці; диверсифікація освітніх послуг; формування та підтримка шляхом викладання, учіння й досліджень, великої, передової бази знань; актуалізація проблеми гуманоцентризму; реалізація компетентнісного підходу в освіті; забезпечення якості освіти; розширення програм міжнародної співпраці тощо.

Наведемо перелік документів, у яких зафіксовані основні «болонські» інструменти:

- Європейська рамка кваліфікацій для учіння впродовж життя (European Qualifications Framework for Lifelong Learning – EQF/LLL), створена в рамках Копенгагенського процесу на основі широкомасштабних досліджень і узагальнення практи-

ки в країнах Євросоюзу як на таку, що доповнює EQF/ЕНЕА;

- Всеосяжна рамка кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти (The Overarching Framework for Qualifications in the European Higher Education Area – EQF/ЕНЕА), заснована на Дублінських дескрипторах;
- Кроки з розробки національних рамок кваліфікацій, репрезентовані та ухвалені на Лондонській конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту;
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG);
- Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA));
- Хартія європейських університетів для освіти впродовж життя та ін.

Названі джерела не вичерпують переліку системотвірних матеріалів, які відображають філософію і сутність болонських перетворень. Однак, межі статті не дають можливість зробити їх повний огляд.

Педагогічні університети, позиціонуючи себе як установи, що постійно розвиваються, з метою відповідності європейським міжнародним стандартам, мають здійснювати на високому рівні викладацьку, методичну й дослідницьку роботу, забезпечуючи належну якість цих процесів.

Але поки без конкретної відповіді й наукового обґрунтування залишаються питання «Яким чином треба змінювати підготовку сучасного педагога? На які пріоритети професійної підготовки педагогічних кадрів майбутнього необхідно спиратись?»

Тільки врахувавши усі тенденції, а краще – передбачивши їхній вплив на майбутні події, ми зможемо забезпечити ефективну освітянську діяльність, результатом якої буде підготовлений, конкурентоспроможний молодий педагог інноваційного типу культури, з холістичним, випереджаючим мисленням, готовий відразу застосовувати знання в практичній діяльності, здатний до довільної самореалізації й розвиненості рефлексивної позиції під впливом швидко змінюваних умов.

Це складне завдання, яке потребує, крім усього іншого, необхідність поєднання теорії з практикою, знання з мудрістю.

Спрямованість шкільної освіти на кінцевий педагогічний результат – сформованість в учнів компетентностей, необхідних для їхньої успішної самореалізації в суспільстві передбачають високий рівень фахової компетентності сучасних педагогів. Серед ключових компетентностей, якими має оволодіти майбутній учитель, морально-етична має пріоритетне значення.

Значний внесок у вирішення проблеми професійної загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів зробили О. Абдулліна, А. Алексюк, В. Андрущенко, Ю. Бабанський, А. Бойко, С. Гончаренко, Н. Гузій, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Луговий, О. Мороз, Н. Ничкало, І. Підласий, О. Пехота, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сластьонін, Л. Хомич, М. Ярмаченко та ін.

Особливо важливими в контексті теорії компетентнісного підходу здійснили науковці (В. Байденко, В. Безрукова, В. Бондар, І. Зимня, І. Зязюн, О. Коваленко, Н. Остапчук, А. Хуторський, В. Яровий та ін.).

Окремі аспекти професійно-етичної компетентності вивчали В. Гриців, О. Дубасенюк, І. Жадленко, В. Нагаєв, Н. Петренко, О. Слободянюк, Н. Шевчук.

Аналіз широкого кола джерел і наукових праць з цієї проблеми свідчить, що молододослідженою залишається низка важливих питань, які стосуються особливостей морально-етичної складової професійної підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ.

Отже, мета статті полягає у визначенні й науковому обґрунтуванні домінант морально-етичної спрямованості професійної підготовки майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі.

Науковці в галузі педагогіки, психології, філософії, культурології наголошують на підготовці педагогів якісно нової генерації як носіїв образу добра і справедливості, здатних протистояти аморальності ситуацій, зі стійкими морально-етичними принципами та нормами, новими цінностями гуманістичного спрямування.

У дослідників виникає певне занепокоєння, що кожній людині нині не вистачає духовності. Так, прискорений розвиток цивілізації спричинив дисонанс у співвідношеннях і взаємозв'язках матеріальної та духовної культури. Вітчизняний вчений М. Шепелев доводить, що пріоритет техносферних процесів простежується «в руйнації базових культурних цінностей полікультурного ландшафту світу, заміщенні культурних відносин технологічними та поширенні антикультури, руйнації традиційних соціальних інститутів, в кризі модерної моделі держави – нації та пов'язаних з нею механізмів соціального регулювання і соціального захисту людини. А звідси й бурхливий потік асоціалізації, що загрожує втратою людського в людині. Підриваються цінності свободи людини, є загроза перетворити її на елемент мегамашини, на робота» [9, 137].

Ми повністю погоджуємося з Л. Хомич, яка робить акцент, що основою сучасного педагогічного процесу має бути Людина як найвища цінність, а зміст освіти необхідно спрямовувати на розвиток ціннісного світоглядного ставлення особистості до соціального і природного оточуючого світу і до самої себе. Ціннісне ставлення передбачає поєднання інтересів викладача і студента, спрямованих на вільний саморозвиток особистості, збереження її індивідуальності, виховання такого громадянина-патріота, який здатен забезпечити високий рі-

вень розвитку культури держави, її престиж та гідне місце в цивілізованому світі [7].

Серед об'єктивних передумов необхідності модернізації професійної підготовки сучасного педагога Л. Хоружа виокремлює:

- необхідність переорієнтації свідомості педагогів на визнання нових освітніх пріоритетів: поваги до особистості дитини та його права на самовизначення, оволодіння відповідними етичними нормами;
- формування готовності майбутнього педагога до етично адекватної поведінки;
- високий рівень їхнього морального-етичного розвитку [8, с. 6].

Стає очевидним, що морально-етична складова фахової підготовки майбутніх педагогів має пріоритетне значення, адже у її структурі саме етика є системоутворювальним складником, метахарактеристикою їхньої професійної діяльності.

У пошуках наукової істини ми виходили з того, що однією із домінант досліджуваного процесу має бути *глибоке усвідомлення майбутніми педагогами особистісно-моральної відповідальності за результати своєї праці*.

Процес формування морально відповідальної особистості майбутнього педагога, який був би суб'єктом власної професійно-етичної діяльності виглядає досить перспективним у відповідному гуманно розвивальному середовищі, що створює умови для морально визначеного змісту навчання.

Грунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури надав можливість виявити, що відповідальність кожної особистості за свої дії, вчинки перед оточуючими становлять її базову якість.

Відповідальність передбачає визнання єдиної активної причетності особи до соціального і природного світу. Це не стільки результат поцінування особистості іншими людьми, скільки її власне переконання, моральний принцип, підсумок самоусвідомлення. Відповідальна особистість не може безсторонньо розмірковувати про будь-які соціальні події; вона завжди розглядає їх як учасник. Із цього погляду людське життя – безперервна відповідальність, що визначає його *моральну цінність* [2, 584].

Із впевненістю можна стверджувати, що відповідальність педагога – це унікальне явище; провідна морально-вольова риса; це відповідальність не тільки за певну справу, а й за його думку, її зміст і наслідки. Йдеться про від-

повідальну поведінку, відповідальне ставлення до себе, врешті-решт, самовідповідальність. Така психологічна природа відповідальності дає змогу говорити про цілісну духовну індивідуальність педагога, якому характерно піклування про життя учня, про його щастя, щоденну мислєдіяльність. Інакше кажучи, відповідальність – це загальний знаменник людяності, доброзичливості, відкритості, справедливості, оптимізму та ін.

Тож глибоке усвідомлення особистісно-моральної відповідальності майбутнього педагога за результати своєї праці – це вершинне утворення; активне настановлення його свідомості, більше того, осмислений рух свідомості безпосередньо пов'язаний із чесністю, обов'язковістю, наполегливістю, активною життєвою позицією та самоорганізацією.

Визнаючи необхідність дослідження у авторській концептуальних позиціях категорії «цінності», детально зупинимось на аспекті *виховання у студентів ціннісного ставлення до дитини як найвищої педагогічної цінності*.

Оволодіваючи цінностями, педагог, у тому числі й майбутній педагог, засвоює, розвиває та удосконалює свою педагогічну діяльність, стає майстром своєї справи. Крім того, формується його ставлення до оточуючої дійсності взагалі та цінностей, зокрема.

Ціннісне ставлення ми розглядаємо як компонент ціннісно-змістовної сфери особистості, що позитивно відображає систему цінностей певного об'єкта й визначає цілеспрямовану діяльність особистості щодо пізнання цього об'єкта, встановлення неперервних, самодетермінованих, стійких відносин з ним протягом життя. Зазначена позиція була покладена в основу обґрунтування феномену «ціннісне ставлення майбутніх педагогів до дитини».

У педагогіці виховання ціннісного ставлення до людини вирішується крізь призму гуманізації виховного середовища, визнанні учня найвищою цінністю, поваги до її вибору, створення повноцінних та комфортних умов для саморозкриття.

Цікавість та рельєфність цьому підходу задаватиме таке конструювання системи підготовки фахівця із морально-етичною спрямованістю, щоб її якість була обґрунтовано пов'язана з орієнтацією на вироблення власної ієрархії цінностей, підвищенні культури стосунків, розумінні морального змісту інших, ґрунтуючись на принципах альтруїзму й толерантності.

Підсумовуючи зазначимо, майбутній педагог із розвиненою ціннісною системою є дієвим носієм морально-етичних норм і принципів, інтелігентний, відповідальний, небайдужий, щирий, розсудливий, добродішній, який радіє успіхам разом з дитиною та зорієнтовує навчально-виховний процес на учня як на рівноправного партнера.

Звідси – третя домінанта – *гуманізація навчально-виховного процесу у фаховій підготовці майбутніх педагогів*.

Сутність її знаходить вияв у забезпеченні можливостей зміни змісту професійного навчання на засадах трансцендентної педагогіки, педагогіки вищих людських цінностей. Крім того, тільки педагог високої гуманістичної спрямованості, духовно зріла особистість в змозі вдумливо розпоряджуватися принципами гуманізму як фундаментальними загальнолюдськими цінностями.

Цінність для нашого дослідження мають розробки українських учених, зокрема, широко відомим є підхід А. Сущенка, за яким процес гуманізації дослідник розглядає «як послідовну рефлексивну зміну в системі особистісно-професійних і екзистенційних цінностей учительської мотивації й установках на свою працю, може розпочатися як стихійно (під впливом катарсичних подій у житті вчителя, самовиховання тощо), так і цілеспрямовано (під впливом науково обґрунтованої системи підготовки, дискурсу й втілення цього досвіду в педагогічний процес загальноосвітніх шкіл). На початковому етапі впровадження та розповсюдження інноваційного досвіду в педагогічному процесі школи така підготовка має будуватися не на регульованому, маніпулятивному впливі людини на людину, а на особистому бажанні кожного вчителя реалізувати в своїй професії незадіяний гуманістичний потенціал. Вияв цього потенціалу повинен пронизувати всю компонентну структуру цілісної педагогічної діяльності вчителя основної школи та гармонійно трансформуватися через педагогічний процес у діяльності всіх його суб'єктів. Створення рефлексивного середовища на етапі пізнання, усвідомлення цього потенціалу й самовизначення вчителя щодо його використання необхідна умова початку процесу гуманізації [5, 155–156].

Йдеться про побудову навчально-виховного процесу у ВНЗ на засадах «рівності», «справедливості» та «людяності» з урахуванням принципу індивідуалізації; здійснення фасилі-

тативного супроводу в етично орієнтованому педагогічному процесі, спрямованого на створення чуттєвої основи контакту, атмосфери відкритості та довіри; побудова оптимальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу, що розвивають гуманістичне мислення, актуалізуючи процес надбання необхідних уявлень про техніку передачі гуманістичних почуттів у спілкуванні.

Наступною домінантою морально-етичної спрямованості фахової підготовки студентів у ВНЗ ми визначаємо *реалізацію принципу самоактивності особистості майбутнього педагога як фактору формування його професійної компетентності*.

Безсумнівним є той факт, що самоактивність неподільно пов'язана з особистісним смыслом, котрий розкривається через співвіднесення з реаліями власного життя, значень явищ і предметів, різних цінностей. Завдяки такому самоотождотженню особистість приходить до усвідомлення персональної значущості, вагомості певних подій. Так, ми вбачаємо тісну взаємозалежність між рівнем самоактивності майбутнього педагога в оволодіння суспільними цінностями та відношенням змісту останніх до її актуальних потреб.

Наступним закономірним кроком у побудові авторського бачення концепції виступатиме *зорієнтованість майбутніх педагогів на морально-етичне самовдосконалення на рефлексивній основі*.

У цьому розумінні питання самовдосконалення й самореалізації тісно пов'язані з поняттям педагогічної майстерності, бо дії майстра завжди досконалі. Можна бути професійно компетентним педагогом, тобто вільно орієнтуватися у предметній сфері, системно сприймати і діяти у педагогічній реальності, мати особистісно-гуманітарну орієнтацію (на відміну від технократичної), уміти узагальнювати й передавати свій досвід іншим колегам, бути здатним до рефлексії, володіти сучасними педагогічними технологіями, але при цьому не бути *майстром*, а отже, не досягати вагомості і якісного результату в учінні. Щоб бути майстром, необхідно володіти не тільки особистісно-професійною неповторністю, унікальністю, власним стилем діяльності та концептуальністю професійного мислення [3].

Головною ознакою прогресивного розвитку педагога є його орієнтація на високі професійні досягнення через усвідомлення ним необ-

хідності самозмінюватись, перебудови свого внутрішнього світу, що, своєю чергою, зумовлює здатність фахівця бачити нові горизонти особистісно-професійного зростання.

Так, характеризуючи етичну природу професійного самовдосконалення, Л. Хоружа відзначає, що «визначення чітких етичних орієнтирів педагогічної професії, усвідомлення вчителем морального сенсу своєї діяльності, дотримання у практичних діях норм і правил етики унеможливають негативні прояви, впливають на формування його професійної культури, світогляду, дадуть змогу гармонізувати усю його сферу суб'єкт-суб'єктної взаємодії. У цьому важливу роль відіграє фахове вдосконалення вчителя, що є обов'язковою умовою його професійного розвитку, складовою педагогічної професії» [8, 145].

Отже, *морально-етичне самовдосконалення майбутніх педагогів* ми розглядаємо як внутрішній процес якісних самозмін, який відбувається за рахунок усвідомлення вчителем необхідності етичного саморозвитку, грамотного самоаналізу, власних роздумів і порівнянь своєї педагогічної діяльності з іншими педагогами, яких визнано зразковими; мотивованого, цілеспрямованого й добре організованого духовного саморуку до найкращого в собі.

Зробимо спробу доповнити наявні концептуальні підходи ще однією домінантою – *формування професійно-етичної компетентності майбутніх педагогів крізь призму духовно-моральної парадигми*.

Наразі компетентнісний підхід вважається ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу й передбачає розроблення освітніх/навчальних програм, які зосереджуються на результатах навчання, враховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої/навчальної програми. При цьому учню/студенту надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання, спрямовані на кінцевий результат освітнього процесу – набуття ним компетентностей [4].

Такі зміни викликали новий інтерес до проблеми компетентності особистості, зумовивши впровадження у навчальний процес компетентнісного підходу й потребуючи його поетапного впровадження.

Для успішної реалізації цього завдання набуває вагомого значення наявність у майбутніх

педагогів глибоких теоретичних знань, практичних умінь, широкої ерудиції в науково-предметній галузі, досвіду, особистісно-професійних якостей та системи цінностей, що забезпечуватимуть ефективність і результативність педагогічної діяльності.

Майбутній педагог має знати, яким чином дійти до вершин успішного розвитку педагогічної майстерності та досконалості, максимально наблизитись до повного відображення у педагогічному процесі своєї сутнісної духовної природи.

Варто наголосити, що ціннісно-смысловим вектором компетентнісного підходу є компетентнісно орієнтована освіта, що спрямована у майбутніх педагогів не тільки на отримання поліфункціональних знань, набуття значущих компетентностей, а й забезпечення органічного поєднання морально-етичної культури та інтелігентності кожної особистості.

Зважаючи на те, що спрямованість професійної освіти у площину інтелектуально-моральної педагогіки зумовлює принципову потребу переосмислення всіх чинників впливу на досліджуваний процес, виникає необхідність розглянути у статті особливості ще однієї домінанти – *сходження особистості майбутнього педагога до високих цінностей духовності*.

«Річ у тім, що лише духовний шлях зростаючої особистості, його осмислення дають змогу усвідомити, що надбання Еґо-орієнтованого життя – це лише «цінності для себе»; вони не спрямовують таку особистість до великого світу людей, в якому панують вдячність іншому, справжня повага, піклування і захоплення іншим», – робить висновок дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор І. Бех [1, 3].

Йдеться про те, що у процесі прогресивного духовного розвитку особистості формується тенденція до внутрішньої рефлексії, відбувається усвідомлення себе та інших як цінності, прагнення до духовної самозміни, нарешті, відбувається перехід від попереднього особистісного стану до майбутнього – стану духовного вдосконалення. У зв'язку з цим, виникає потреба у створенні гуманно розвивального середовища, в якому головним орієнтиром виступатиме особистість студента – як найвища педагогічна цінність; повага до нього, до його поглядів, переконань і рішень; збагачення духовного поля майбутнього фахівця; забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії на засадах моральної педа-

гогіки; врешті-решт, ушляхетнення навчально-виховного процесу (морально-етичне насичення навчального змісту; посилення та оптимізація культурологічної спрямованості освітнього процесу).

Підсумовуючи, зазначимо, у статті нами визначено й науково обґрунтовано відповідні домінанти морально-етичної спрямованості професійної підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ, зокрема: глибоке усвідомлення ними особистісно-моральної відповідальності за результати своєї праці; виховання у майбутніх педагогів ціннісного ставлення до дитини як найвищої цінності; гуманізація навчально-виховного процесу у фаховій підготовці майбутніх педагогів; реалізація принципу самоактивності особистості майбутнього фахівця як фактору формування його професійної компетентності; зорієнтованість майбутніх педагогів на морально-етичне самовдосконалення на рефлексивній основі; формування професійно-етичної компетентності студентів крізь призму духовно-моральної парадигми та сходження особистості майбутнього педагога до високих цінностей духовності.

Поданий у статті варіант розв'язання досліджуваної проблеми не вичерпує всіх її аспектів. Подальшого вивчення потребують питання кар'єрного зростання майбутніх педагогів, їх підготовка до фасилітаційної взаємодії з учнями.

Список використаних джерел

1. Бех Іван. Духовний шлях зростаючої особистості: обґрунтування орієнтирів / Іван Бех // Рідна школа. – 2016. – № 11–12 (листопад–грудень). – С. 3–12.
2. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>.
3. Біла книга національної освіти України / [Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко ... В. Г. Кремень та ін.] ; НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Інформ. системи, 2010. – 340 с.
4. Національний освітній глосарій : вища освіта / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя. – К. : Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.

Сущенко Л. А.

ДОМИНАНТЫ МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ВУЗЕ

На основе развернутого теоретического анализа научных достижений автором определены существенные особенности морально-этической направленности профессиональной подготовки будущих педагогов в ВУЗе.

Определено, что интеграционные процессы в европейском образовательном пространстве активизировали радикальные изменения инновационного характера с реализацией определенных промежуточных целей: поддержка учения в течение жизни; диверсификация образовательных

5. Сущенко А. В. Теоретико-методичні основи гуманізації педагогічної діяльності вчителя в основній школі : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Сущенко Андрій Віталійович. – Харків, 2004. – 375 с.
6. Сущенко Л. О. Безперервна освіта: особистісний і професійний онтогенез / Л. О. Сущенко // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький, 2016. – Вип. 21. – С. 155–159.
7. Хомич Л. О. Аксиологічні основи професійної підготовки майбутнього вчителя / Л. О. Хомич // Аксиологічний підхід – основа формування цілісності особистості майбутнього педагога : [монографія] ; за заг. ред. Л. О. Хомич. – Київ–Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. – 143 с.
8. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога : навч. посіб. / Л. Л. Хоружа. – К. : Академвидав, 2012. – 208 с.
9. Шепелев М. Політико-цивілізаційний підхід до аналізу глобалізаційних феноменів / М. Шепелев // Соціальна психологія. – 2004. – № 4. – С. 123–138.

References

1. Bekh Ivan. Dukhovnyj shliakh zrostaiuchoi osobystosti: obgruntuvannya oriientyriy / Ivan Bekh // Ridna shkola. – 2016. – № 11–12 (lystopad–hruden'). – S. 3–12.
2. Bekh I. D. Kompetentnisnij pidkhd u suchasnij osviti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>.
3. Bila knyha natsional'noi osvity Ukrainy / [T. F. Aliksienko, V. M. Anischenko ... V. H. Kremen' ta in.] ; NAPN Ukrainy ; za zah. red. V. H. Kremenia. – K. : Inform. systemy, 2010. – 340 s.
4. Natsional'nyj osvittnij hlosarij : vyscha osvita / avt.-uklad. : V. M. Zakharchenko, S. A. Kalashnikova, V. I. Luhovyy, A. V. Stavyts'kyj, Yu. M. Rashkevych, Zh. V. Talanova / za red. V. H. Kremenia. – K. : Vydavnychyj dim „Pleiady», 2014. – 100 s.
5. Suschenko A. V. Teoretyko-metodychni osnovy humanizatsii pedahohichnoi diial'nosti vchytelia v osnovnij shkoli : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 / Suschenko Andriy Vitalijovych. – Kharkiv, 2004. – 375 s.
6. Suschenko L. O. Bezperervna osvita: osobystisnij i profesijnij ontohenez / L. O. Suschenko // Pedahohichnyj dyskurs : zb. nauk. prats' / hol. red. I. M. Shorobura. – Khmel'nyts'kyj, 2016. – Vyp. 21. – S. 155–159.
7. Khomych L. O. Aksiolohichni osnovy profesijnoi pidhotovky majbutn'oho vchytelia / L. O. Khomych // Aksiolohichnyj pidkhd – osvna formuvannia tsilisnosti osobystosti majbutn'oho pedahoha : [monohrafiia] ; za zah. Red. O. Khomych. – Kyiv–Nizhyn : Vydavets' PP Lysenko M. M., 2010. – 143 s.
8. Khoruzha L. L. Etychnyj rozvytok pedahoha : navch. posib. / L. L. Khoruzha. – K. : Akademyvdyav, 2012. – 208 s.
9. Shepelev M. Polityko-tsyvilizatsijnij pidkhd do analizu hlobalizatsijnikh fenomeniv / M. Shepelev // Sotsial'na psykholohiia. – 2004. – № 4. – S. 123–138.

услуг; формирование и поддержка путем преподавания, учения и исследований; актуализация проблемы гуманоцентризма; реализация компетентностного подхода в образовании; обеспечение качества образования; расширение программ международного сотрудничества и др.

Установлено, что направленность школьного образования на конечный педагогический результат – сформированность у учащихся компетенций, необходимых для их успешной самореализации в обществе предусматривают высокий уровень профессиональной компетентности педагогов. Среди ключевых компетенций, которыми должен овладеть будущий учитель, морально-этическая имеет приоритетное значение.

Научно обоснованы доминанты исследуемого процесса: глубокое осознание будущими педагогами лично-нравственной ответственности за результаты своего труда; воспитание у них ценностного отношения к ребенку; гуманизация учебно-воспитательного процесса в профессиональной подготовке будущих педагогов; реализация принципа самоактивности личности будущего специалиста как фактора формирования его профессиональной компетентности; ориентированность будущих педагогов на морально-этическое самосовершенствование на рефлексивной основе; формирование профессионально-этической компетентности студентов через призму духовно-нравственной парадигмы.

Охарактеризованы приоритетные задачи развития профессионального образования на основе этической педагогики, а также акцентировано на необходимости ее трансформации.

Ключевые слова: доминанты, морально-этическая направленность, профессиональная подготовка, будущие педагоги, высшее учебное заведение.

Sushchenko L.

DOMINANT FEATURES OF MORAL AND ETHICAL CHARACTER OF TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING IN TERTIARY INSTITUTIONS

The author determines the essential features of moral and ethical character of future teachers' professional training in tertiary education on the basis of detailed theoretical analysis of scientific achievements.

It is proved that the integration processes in European educational space stimulated radical changes of an innovative nature with the following intermediate goals: lifelong learning; diversification of educational services; personality formation and support through teaching, learning and research; actualization of the problem of human centrism; implementation of competence approach in education; ensuring the quality of education; expansion of international cooperation programs, etc.

It is substantiated that the orientation of school education on final pedagogical result, which involves the formation of the competencies necessary for students' successful self-realization in the society, suggests a high level of professional teachers' competence. Among the key competencies that future teacher should master, moral and ethical competence is of priority value.

The following key features of the process under study are scientifically grounded: future teachers' awareness of personal and moral responsibility for the results of their work; the priority of child-oriented attitude; humanization of educational process in the professional training of future teachers; realization of the principle of future specialists' personality self-activity as an essential factor of the formation of their professional competence; orientation of future teachers on moral and ethical self-improvement on reflexive basis; formation of professional and ethical competence of students through the prism of spiritual and moral paradigm.

The priority tasks of the development of professional education on the basis of ethical pedagogy are characterized, the attention is focused on the need of ethical pedagogy transformation.

Key words: dominant features, moral and ethical orientation, professional training, future teachers, tertiary institution.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2017